

Dossier Willem Mengelberg

Ronald de Vet

Op de voorgaande bladzijden zijn de teksten afgedrukt die bij de presentatie van dit boek op 17 februari j.l. in de Amsterdamse Amstelkerk werden uitgesproken. Waar het boek voor staat kunnen we daarom kort houden.

In acht hoofdstukken schetst Heemskerk de groei en latere neergang van Mengelbergs populariteit, zijn doen en laten in

de oorlogsjaren, de zuivering (ereraad, Wet zuivering kunstenaars, Centrale Ereraad), het hoger beroep, de zittingen van de Centrale Ereraad, de uitspraak, en hoe Mengelberg daarop reageerde.

De latere “scheefgegroeide beeldvorming” riep bij Heemskerk een aantal vragen op: Wat werd Mengelberg precies verweten, kreeg hij een eerlijk proces, hoe

goed werd hij verdedigd, en hoe terecht was de uiteindelijke beslissing? Op deze vragen geeft hij in een 'Terugblik' zijn antwoorden.

Op het notenapparaat volgen diverse bijlagen: de integrale teksten van de twee beruchte interviews, van het klaagschrift dat ten grondslag lag aan de veroordeling door de Eerraad, de notulen van de Eerraad in 1945, Mengelbergs verweerschrift van september 1947 en de beslissing van de Centrale Eerraad van oktober van dat jaar. Het boek wordt besloten met een literatuurlijst en een personenregister.

Heemskerk heeft zich bij zijn juridische leest gehouden. Binnen deze beperking biedt hij alle informatie over Mengelbergs zuiveringszaak die een lezer zich kan wensen, voorzover die informatie compleet kan zijn door een geval geïsoleerd te bestuderen. Een meer systematische vergelijking met andere veroordelingen van musici door de Centrale Eerraad had een wat breder perspectief gegeven. Maar ook daarmee zou de latere "scheefgegroeide beeldvorming" nog niet verklaard zijn. Daarvoor zou onderzocht moeten worden hoe Mengelberg er in (pakweg) de periode 1950–1970 in de pers vanaf komt, zowel binnen Nederland als daarbuiten. Met andere woorden, welke factoren zijn van invloed geweest op dit onderdeel van het collectieve geheugen?

Het boek van Heemskerk heeft de verdienste dat deze zuiveringszaak zelf nu grondig uitgezocht is. Zijn werk vormt een goede basis voor verder onderzoek. Ook al gaat het bij Mengelberg primair om zijn historische betekenis voor het Nederlandse muziekleven en om zijn klinkende nalatenschap, en niet om de persoon, dan nog is het van belang dat niets de onbevooroor-

deelde kennismaking met die nalatenschap in de weg staat. Het is te hopen dat Heemskerks boek ertoe kan bijdragen die vooroordelen weg te nemen.

Juridisch is dit boek ongetwijfeld dik in orde. Muziekhistorisch valt alleen de verkeerde volgorde van de concerten en plaatopnamen begin juli 1940 in Berlijn op.

Heemskerk formuleert zorgvuldig, maar zowel de bibliografie als het personenregister vertonen slordigheden en omissies. De onbegrijpelijkste is dat dit tijdschrift bij de ondertitel wordt genoemd. Het heet (de redactie kan het niet helpen) *WM*.

Het boek is heel verzorgd vormgegeven, alleen zijn de voetnoten (met vertalingen, in wisselende kwaliteit, van de weinige Duitse en Engelse citaten) in een bijzonder kleine letter gezet. De paginanummers, die ook wel een puntje groter hadden gemogen, staan, binnen een verder symmetrische bladspiegel, rechts op grotere afstand van de tekst dan links. Voor de foto's is gelukkig ander papier gekozen dan voor de tekst; ze komen uitstekend tot hun recht.

Op de website van de WMS en op die van de uitgeverij zijn links te vinden naar diverse radio-interviews met de auteur (en deels ook met Pauline Micheels) naar aanleiding van het verschijnen van dit boek.

Frederik Heemskerk, *Dossier Willem Mengelberg. De geschiedenis van een zuiveringszaak*. Uitgeverij Boom, Amsterdam 2015. ISBN 978 90 895 3490 3. Paperback, 14 x 22 cm. 272 blz. Prijs € 19,90. www.uitgeverijboom.nl.